

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:50
sssjournal.com

pp.6492-6499
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 01/10/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 20/11/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 20.11.2019

VERGİ MÜKELLEFLERİNİN VERGİ AHLÂK DÜZEYLERİ: ORDU İLİ ARAŞTIRMASI

ETHICAL LEVELS OF TAXPAYERS REGARDING TAXES: ORDU PROVINCE RESEARCH

Öğr. Gör. Dr. Neşegül PARLAK

Ordu Üniversitesi, Fatsa Meslek Yüksekokulu, Ordu/TÜRKİYE

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1884>

Reference : Doğan Şen, M. (2019). "Vergi Mükelleflerinin Vergi Ahlak Düzeyleri: Ordu İli Araştırması", International Social Sciences Studies Journal, 5(50): 6492-6499.

ÖZ

Vergi, devletin kamusal alanda sosyal ve ekonomik refah sağlamak amacıyla yaptığı harcamalarının en önemli finansman kaynağı olarak, bütün vatandaşlardan mali güçlerine göre karşılıksız ve zorunlu olarak talep ettiği ekonomik değer olarak ifade edilebilir. Vergi, mükelleflerin ödemesi gereken yasal zorunluluğa sahip bir uygulamadır fakat mükellefler bu uygulama konusunda yeterince bilinçli ve dolayısı ile de gönüllü değildir. Mükellefler vergi ödeme konusunda gönüllü olmadıklarında vergi yükümlülüğünden kaçmak için ahlaki olmayan çeşitli yöntemlere başvurumaktadırlar. Mükelleflerin vergi ödeme konusundaki içsel bir motivasyonu olarak ifade edebileceğimiz vergi ahlâkı, bir mükellefin devletin kendisine yüklediği vergi ödevini eksiksiz ve zamanında yerine getirmesini gerektirir. Bu çalışmada, mükelleflerin vergi ahlâk düzeylerini tespit amacıyla Ordu ilindeki vergi mükellefleri üzerine anket uygulaması yapılmıştır.

Anahtar sözcükler: Vergi, Vergi Mükellefi, Vergi Ahlakı.

ABSTRACT

Tax can be expressed as the most important source of financing of the government's expenditures aimed to provide social and economic welfare in the public sphere, and an economic value which it demands from all citizens unreservedly and compulsorily in line with their financial power. Tax is a legally obligatory practice that taxpayers have to pay, but taxpayers are not sufficiently conscious and therefore not voluntary regarding this practice. When taxpayers are not willing to pay taxes, they resort to a variety of unethical methods to evade tax liability. Tax morality, which can be expressed as an intrinsic motivation of taxpayers for paying taxes, requires a taxpayer to fulfill the tax duty imposed by the state on him/her in a complete and timely manner. In this study, a survey was applied on taxpayers in Ordu in order to determine the tax morality levels of taxpayers.

Key words: Tax, Tax Payer, Tax Ethics.

1. GİRİŞ

Vergi, devletin kamu hizmetlerinin finansmanı için önemli bir kaynaktır. Mükelleflerin, vergi ödevlerini yerine getirme konusundaki davranışları sahip oldukları ahlâki değerler ile şekillenebilmektedir. Devlet ile mükellef arasındaki ilişkiyi belirleyen davranış normları (Saruç, 2015: 16), vergi ödeme konusunda içsel bir motivasyon ile güdülenme ve yerine getirilen vergi ödevinin topluma yararı olacağına olan inanç vergi ahlâkı olarak ifade edilebilir. Vergi ahlâkı, mükelleflerin ceza alma korkusu olmamasına rağmen istekli olarak vergi ödemesini sağlayan çeşitli etkenlerin içerisinde en önemlisidir (Tosuner ve Demir, 2008:357).

Toplum, mükelleflerin vergi ödevine karşı tutum ve davranışları üzerinde baskı oluşturmaktadır. Vergi ahlâk düzeyi yüksek toplumlarda vergi ödevine karşı pozitif yönlü davranış gelişmekte ve dışardan bir müdahale, zorlama ve baskı olmaksızın mükellefler gönüllü ve istekli olarak vergi ödevini yerine

getirmektedir. Mükellefler, vergi ödevlerini yerine getirmenin ahlâki bir sorumluluk olduğunu ve vergi ödeyerek topluma hizmette bulunulacağını içsel olarak kabullendiğinde bu ödevi kaçınılacak bir yük olarak görmemektedir. Dolayısıyla, vergi ahlâk düzeyi yüksek olan toplumlarda devletin vergi toplama maliyeti ve iş yükü azalmakta, vergi gelirlerinde ise artış sağlanmaktadır. Diğer taraftan, toplumun vergi ahlâk düzeyinin yüksek olması için devletin de vergi sistemlerini adil ve şeffaf olacak şekilde düzenleyerek mükellefleri her türlü olumsuz düşünceden arındıracak nitelik ve değerinde düzenlemesi sorumluluğu bulunmaktadır. Vergi sisteminin aksamadan işlemesi, devletin vergi toplama sürecinde katlanması gereken maliyetlerin düşmesine, vergi gelirlerinin ise artmasına olanak sağlayacaktır (Organ ve Yegen, 2013: 244).

Mükelleflerin vergi ahlâk düzeyinin yüksek olması devletin vergilendirme sisteminin daha sağlıklı olmasını sağlayacaktır. Mükelleflerin vergiye uyumunun sağlanması ve yasa dışı yollarla vergi ödevinden kaçmasının önlenmesi vergi ahlâk düzeyinin gelişmesi ile mümkün olacaktır.

2. VERGİ AHLÂKI

Vergi, devletin giderlerini karşılayabilmek amacı ile zorunlu, yasal ve karşılıksız olarak mükelleflerin varlıkları ve gelirleri üzerinden alınan iktisadi değerlerdir. Vergi ahlâkı, mükelleflerin vergi konusundaki ödev ve sorumluluklarına ilişkin tutumlarını etkileyen içsel bir tavır ve vergi ödeme konusundaki içsel bir motivasyondur (Torgler, 2007: 4). Vergi ahlâkı, mükellefin vergi ödeme konusunda bir zorunluluk hissetmesi ve bu ödevi yerine getirmesinin toplumsal gelişime katkısı olacağına inanmasıdır (Torgler ve Schineider, 2009:232). İçsel motivasyon, dışarıdan herhangi bir baskı ve zorlama olmaksızın gönüllü olarak vergi ödevini yerine getirmeyi ifade etmektedir (Aktan, 2006: 126). Mükelleflerin vergi ödevini yerine getirme konusundaki gönüllü yaklaşımı ise vergi ahlâkı olarak ifade edilebilir (Kaynar Bilgin, 2011:261). Vergiyi zamanında ve tam olarak ödeme anlayışına sahip mükellefler için vergi ahlâk düzeyi yüksek denilebilir (Saygın, 2013: 31).

Vergi ahlâkı, mükellefin vergi ödemenin ahlâki bir yükümlülük olduğunu düşündükleri bir anlayışı benimsemesidir. Vergi ahlâkı bir baskı ve zorunluluk olarak mükelleflerin sisteme olan inançları ile paralel değişim gösterdiğinden önemli bir kavramdır. Vergi ahlâkı mükelleflerin vergi karşısındaki davranışlarını değil tutumlarını ölçer (Kaynar Bilgin, 2011:261). Mükelleflerin vergi ödevine karşın tutumları, bir anda verilen karardan ziyade geçmiş tecrübelerini de kapsayan bir süreçtir.

Vergi ahlâkını belirleyen faktörleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Tosuner ve Demir, 2008:358):

1.Demografik faktörler: Yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, medeni durum gibi faktörlerden oluşur.

2.Ekonomik faktörler: Mükellefin gelir düzeyi, vergi yükümlülük düzeyi, ülkedeki kayıt dışı ekonomi ve yolsuzluklar, vergi yapısı, vergi denetimleri, vergi cezaları, vergi afları, ekonomik krizler, vergi idaresi gibi faktörlerden oluşur.

3.Sosyo-kültürel faktörler: Devlete duyulan güven, ülkenin siyasi yapısı, dini değer ve gelenekler, vergi algısı, demokratik yapı gibi faktörlerden oluşur.

Vergi ahlâkını, vergi ödevinin yerine getirilme derecesi olarak kabul edebileceğimizden, yasal olarak ödenmesi gereken verginin eksiksiz ve tam zamanında ödenmesi, vergi ahlâk düzeyinin yüksek olduğunun bir göstergesi olarak gösterilebilir (Akbulut, 2014: 8). Vergi ahlâk düzeyi yüksek olan mükellefler, vergi yükümlülüklerini gönüllü olarak zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirmekte ve bu konuda istikrarlı bir tutum sürdürmektedir (Özgün ve Yüksel, 2018: 36).

Devlet yasal olarak var olan yaptırım gücü vergi ahlâkını belli bir seviyeye kadar artırabilir, fakat vergi ahlâkının gelişimi sosyal ve psikolojik pek çok etkene bağlı olduğundan bu etkenlerin dikkate alınması önemlidir (Bilgin, 2011: 264). Mükelleflerin vergi ahlak düzeyini etkileyen sosyal ve psikolojik etkenler; mükellefin eğitim düzeyi, korku, suçluluk ve utanç duygusu, vergi görev bilinç ve algısı, adalet duygusu, devlet ile olan ilişkisi, sosyal normlara bağlılık düzeyi, içinde yaşadığı çevrenin tutum ve davranışlarından oluşur (Yeşilyurt, 2015: 38). Bu etkenler, mükelleflerin içinde bulunduğu ekonomik koşullar, bölgesel ve yerel yaşam biçimlerine göre farklılık göstermektedir. Vergi ahlâk düzeyinin yüksek olmasından beklenen faydalarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Ergün, 2016: 32):

- Kamu gelirleri artar ve dolayısıyla kamu hizmetinin kalitesi artarak toplumun refah düzeyi yükselir.
- Devletin vergi sistemi ile ilgili hedeflerine hızlı bir biçimde ulaşması sağlanır.
- Vergi sisteminin maliyeti düşer.
- Devlerin vergi idaresinin iş yükü azalır.

- Vergi kaçırma eğiliminde olan mükellefler üzerinde gönüllü vergi ödeme konusunda toplumsal baskı oluşur.
- Ülkenin gelişme hızına katkı sağlar.

Toplumun vergi ahlâk düzeyinin yüksek olması, devletin hedeflerine ulaşması ve olumsuzluklarla karşılaşmaması için önemli bir faktördür (Organ-Yeğen, 2013: 244).

3. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Literatürde, vergi ahlâkı kavramı önemli bir içsel motivasyon olarak karşılanmakta ve birçok uluslararası araştırmaya konu olduğu görülmektedir. Vergi ahlâkını konu ulusal ve uluslararası araştırmalardan bazılarında aşağıda yer verilmiştir.

Vergi ahlâkı ile ilgili ilk çalışmalar, 1960'lı yıllarda Köln Vergi Psikolojisi Okulu ve çevresindeki Alman bilim insanları tarafından başlatılmıştır (Torgler, 2003: 6). Vergi ahlâkı ile ilgili yapılan çalışmalar ile birlikte, mükelleflerin devlet ile olan ilişkisi ve vergiye karşı tutumlarını etkileyen önemli bir faktör olarak ele alınmaya başlamıştır (İzgi ve Saruç, 2014: 134).

Dubin, Graetz ve Wilde (1990) tarafından yapılan araştırmaya göre, kişilerin beyan ettikleri gelir ile eğitim düzeyi arasında negatif bir korelasyon bulunmaktadır. Yani, eğitim düzeyi arttıkça vergi ahlâk düzeyi azalmaktadır.

Cuccia ve Carnes (2001) tarafından yapılan araştırmaya göre, vergi ahlâkı ile vergi yapısının karmaşıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca, vergi sisteminin karmaşıklığı vergi ahlâk düzeyini açıklamada tek başına yeterli değildir.

Alm ve Torgler (2005) tarafından 1990-1993 yılı WVS verileri kullanılarak 14 Avrupa ülkesinin dahil edildiği araştırmaya göre, vergi ahlâk düzeyi en yüksek ülkeler sırasıyla ABD, Avusturya ve İsviçre olarak tespit edilmiştir.

Torgler (2005) tarafından 1998 yılı ISSP (International Social Survey Programme) verileri ile ağırlıklandırılmış sıralı probit tahmin modeli kullanılarak İsviçre üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, eğitim düzeyi ve vergi ahlâkı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmakta ve dindarlık vergi ahlâk düzeyini arttıran bir faktördür.

Torgler ve Schneider (2005) tarafından Avusturya'da yapılan bir araştırmada, devlete ve devlet kurumlarına güvenenlerin vergi ahlâk düzeyi, güvenmeyenlere göre oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Muter, Sakıncı ve Çelebi (1993) tarafından, mükelleflerin vergi karşısındaki tutum ve davranışlarını tespit etmeye yönelik Manisa ilinde yapılan araştırmaya göre, mükelleflerin önemli bir kısmı vergiyi fayda ilkesine göre tanımlamakta ve ödedikleri vergi ile kamu hizmeti arasında bağ kurmaya çalışmaktadır.

Tosuner ve Demir (2008) tarafından, mükelleflerin vergi ahlâk düzeyini tespit etmeye yönelik olarak Ege Bölgesi'ne yaptıkları ölçek uygulamasında, Ege Bölgesi genelinde aktif beyannameli gelir vergisi mükelleflerinin vergi ahlâk düzeyleri 5'li Likert ölçeğine göre 3,4647 olarak tespit edilmiştir.

Gökbunar, Selim ve Yanıkaya (2007) tarafından yapılan araştırmada, Türkiye'de vergi ahlâkını belirleyen faktörleri analiz etmek amacıyla probit tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, mükelleflerin demokrasiye bağlılıkları ve dindarlık düzeyleri arttıkça vergi ahlâk düzeyinin arttığını tespit etmişlerdir.

İzgi ve Saruç (2011) tarafından vergi ahlâkını etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla, Sakarya Üniversitesi'nde kolayda örnekleme yöntemine göre seçilmiş 1351 üniversite öğrencisine anket uygulanmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, vergi ahlâkı ile devlete bağlılık, vatandaşlık bilinci ve dindarlık faktörü arasında anlamlı bir ilişki olduğu, vergi ahlâkı ile iktidar partiyi kabul düzeyi arasında ise anlamlı bir ilişki olmadığı kanaatine varılmıştır.

Ergün (2016) tarafından Tekirdağ'da mükelleflerin vergi ahlâk düzeyini tespit etmek ve vergi ahlâk düzeyini etkileyen faktörleri belirlemek üzere yapılan çalışma sonucunda, vergi ahlâk düzeyi ile cinsiyet, gelir düzeyi ve vergi yükü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış, fakat, muhasebe meslek mensuplarının bilgilendirmesi ile mükelleflerin vergi ahlâk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Saruç ve Sağbaş (2003) tarafından yapılan araştırmaya göre, üniversite mezunlarının vergi ahlâk düzeyi diğer bireylere göre daha yüksektir.

Yeniçeri (2004) tarafından İstanbul ilindeki 400 mükellef üzerinde yapılan araştırmaya göre, eğitim düzeyi ile vergiye uyum arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Çiçek (2006) tarafından yapılan araştırma sonucunda, mükelleflerin eğitim düzeyi arttıkça vergi ödevine ilişkin sorumluluğu daha ağır hissettikleri tespit edilmiştir. Ancak vergi ahlâkı ile eğitim arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Çiçek, Karakaş ve Yıldız (2008) tarafından mükelleflerin vergi algı ve tutumlarını tespit etmek amacıyla Güneydoğu Anadolu bölgesinde yapılan bir çalışmaya göre, katılımcıların %71,3'ü vergilerin adaletsiz olduğuna inanmaktadır.

Can ve Duran (2015), demografik faktörlerin vergi ahlâkı üzerine etkisini tespit etmeye yönelik İstanbul ilindeki 1025 vergi mükellefi üzerine yaptıkları anket çalışmalarının sonucunda, İstanbul ilinin vergi ahlâk skorunu 4,03 puan olarak tespit etmişlerdir.

4. ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Mükelleflerin, vergi ahlâk düzeyi, vergiye karşı tutumlarını önemli orada etkilemektedir. Bu çalışma, vergi mükelleflerinin vergi ahlâk düzeyini demografik faktörlere göre tespit etmeyi amaçlamaktadır. Ordu ilindeki 12.402 vergi mükellefi (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2019) araştırmanın ana kitlesini oluşturmaktadır.

Araştırmada veri elde etme tekniği olarak anket yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmamızın ana kitlesi, Ordu ili Köprü Başı Vergi Dairesine kayıtlı toplam N=12.402 vergi mükellefinden oluşmaktadır. Araştırmanın amacına uygun olarak 2019 yılında 411 kişiye anket uygulaması yapılmış ve bunlardan 397 tanesi geçerli kabul edilerek analize tabi tutulmuştur. Çalışmanın güvenilirliği ve genellenebilirliği açısından ana kitleye karşılık gelen örneklem, istatistiksel olarak %95 anlamlılık düzeyi ve %5 hata payı (güven aralığı) ile n=383 olarak hesaplanmıştır. Mevcut çalışmanın örneklemini n=397 bireyden oluşmakta ve dolayısıyla istatistiksel açıdan ana kitleyi temsil etmektedir.

Araştırmada kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, mükelleflerin demografik özellikleri ile ilgili sorulardan; ikinci bölüm ise, vergi ahlâkı ile ilgili 10 sorudan oluşmaktadır. İkinci bölümdeki soruların cevaplarında 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır.

4.2. Araştırmanın Bulguları

4.2.1. Güvenirlik ve Faktör Analizi

Bireylere iletilen ve vergi ahlâkını ölçmeye yönelik sorulardan elde edilen yanıtların iç tutarlılığı (güvenirliği) Cronbach alfa katsayısı ile incelenmiş ve anket güvenirliği ($\alpha=0.843$) olarak bulunmuştur. Özellikle Sosyal bilimler nezdinde, bu tür yapılan anket çalışmalarında elde edilen 0.8 ve üzeri güvenirlilik değeri uygulanan anketin oldukça tutarlı olduğunu işaret etmektedir. Anketin güvenirliliğine ilişkin bir diğer kriter ise düzeltilmiş madde toplam korelasyon değerlerinin literatürce kabul edilen 0.3 eşik değerinden yüksek olmasıdır. Çalışmamızda anketi oluşturan her bir maddenin madde toplam korelasyonları minimum 0.422 ile maksimum 0.604 arasında değişmektedir. Bu veriler ışığında uygulanan anketin yüksek ölçüde güvenilir olduğu görülmüştür.

Tablo 1. Güvenirlik İstatistikleri

Cronbach's Alfa Değeri	Standart Cronbach's Alfa Değeri	Madde Sayısı
.843	.842	10

Tablo 2. Genel Madde İstatistikleri

	Madde Silindiğinde Ortalama	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde Alfa Değeri
s1	28.6801	.600	.822
s2	28.4232	.557	.826
s3	28.5013	.589	.823
s4	29.0403	.422	.838
s5	28.4836	.580	.825
s6	28.5315	.604	.822
s7	28.7028	.597	.823
s8	28.6725	.440	.837
s9	29.0000	.466	.835
s10	28.7179	.523	.830

Uygulanan anketin yapı geçerliliği ise açımlayıcı faktör analizi kullanılarak incelenmiştir. Faktör analizine geçmeden önce veri setinin analize uygunluğu Kaiser Meyer Olkin (KMO) örneklem yeterliği ve Bartlett Küresellik testi ile sınanmış ve bulunan değerler Çizelge ... sunulmuştur. KMO değerinin (=0.884) literatürce kabul edilen 0.5 değerinden büyük ve Bartlett testinin ise istatistiksel olarak anlamlı ($p < 0.0001$) olması ölçeğin faktör analizine uygun olduğunu göstermiştir.

Tablo 3. KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçütü		.884
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-Kare değ.	1192.133
	sd	45
	p değeri	.000

Çalışmanın amacı doğrultusunda uygulanan anketin bir bütün olarak vergi ahlakını ölçtüğü varsayımına bağlı kalarak tek faktörlü yapı ortaya konması istenmiş ve faktör çıkarma analizleri bu doğrultuda sürdürülmüştür. Faktör çıkarma (extraction) yöntemi olarak temel bileşenler (principal components) analizinden faydalanılarak sürdürülen analiz sonuçlarına göre tek faktörlü yapının toplam varyansın yaklaşık %42 'sini açıkladığı gözlenmiştir. Anketin her bir soru maddesinin faktör yükleri ile açıklanan toplam varyans tablo 4'de sunulmuştur. Sosyal bilim alan yazında tek faktörlü yapıda ele alınan ölçme araçları için açıklanan varyansın minimum %30 olması kabul edilebilir olarak belirtilmektedir (Büyüköztürk, 2012).

Tablo 4. Faktör Analizi Sonuçları

Soru Maddeleri	Faktör Yük Değerleri	Açıklanan Varyans Yüzdesi
s1	.701	%41.741
s2	.671	
s3	.706	
s4	.512	
s5	.687	
s6	.717	
s7	.713	
s8	.532	
s9	.558	
s10	.618	

Tablo 4'de (Tosuner ve Demir, 2008) tarafından geliştirilen bu ölçek herhangi bir bölgenin vergi ahlakını ölçmek için kullanılabilecek istatistiksel yeterliliğe sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Mükelleflerin Vergi Ahlak Düzeyi

Sorular	Ortalama	Std. Sapma
Soru 1 (-)	3.181	1.71
Soru 2	3.438	1.59
Soru 3	3.360	1.55
Soru 4 (-)	2.821	1.51
Soru 5	3.378	1.50
Soru 6	3.330	1.51
Soru 7	3.159	1.62
Soru 8 (-)	3.189	1.49
Soru 9 (-)	2.861	1.55
Soru 10 (-)	3.144	1.58
Genel Ortalama	3.186	1.57

(-) ters kodlanması gereken olumsuz soru maddelerini göstermektedir.

Tablo 5'de 10 anket sorusunun, aritmetik ortalamaları ve kodlanma şekilleri verilmiştir. Tablo 5'de görüldüğü gibi, Ordu İlinin genel vergi ahlakı skoru 3.186'dir. Bu tür ortalamaların yüzde olarak ifadesi istatistiksel olarak doğru olmamakla birlikte, ankette kullanılan ölçeğin 5'li Likert ölçeği olması ve 3 değeri orta nokta (% 50) olarak kabul edilebildiği için, Ordu ilinde vergi ahlakı skorunun ortalamasının bir tık üzerinde olduğunu ifade etmek mümkündür.

4.2.2. Demografik değişkenlere göre vergi ahlakı algısındaki farklılıklar

Çalışmamızın bu bölümünde bireylerin vergi ahlakı anketinden elde ettikleri ortalama puanların demografik değişkenlere göre değişip değişmediği incelenecektir.

Tablo 6. Bağımsız Örneklem t-testi sonuçları (Cinsiyet)

	Cinsiyet	N	Ort.	Std.Sp.	t-	p-değ.
Ortalama Vergi Ahlâk Skoru	Kadın	113	3.5327	.92113	4.429	0.000
	Erkek	284	3.0482	1.00720		

Tablo 6 'da katılımcıların vergi ahlâkını ölçmeye yönelik sorulan sorulardan elde ettikleri puanların cinsiyete göre değişip değişmediğini gözlemlemek üzere sürdürülen bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre istatikselsel olarak kadın bireylerin ortalama vergi ahlâk skorunun (=3.533) erkeklerin ortalamasına (=3.05) kıyasla çok daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p < 0.00$).

Tablo 7. Tek Yönlü Anova Modeli (Yaş Grubu)

	Yaş Grubu	N	Ort.	Std. Sp.	Std. Hata	F	p-değ.
Ortalama Vergi Ahlâk Skoru	20 - 30	184	3.178	.968	.0714	0.153	0.928
	31 - 40	128	3.227	1.072	.095		
	41 - 50	58	3.164	1.033	.136		
	51 +	27	3.096	.93	.179		

Tablo 8. Tek Yönlü Anova Modeli (Medeni Hal)

	Medeni Hal	N	Ort.	Std. Sp.	Std. Hata	F	p-değ.
Ortalama Vergi Ahlâk Skoru	Evli	194	3.1588	1.07224	.07698	0.169	0.845
	Bekar	181	3.2182	.94296	.07009		
	Boşanmış	22	3.1636	.94644	.20178		

Tablo 9. Tek Yönlü Anova Modeli (Aylık Gelir)

	Aylık Gelir	N	Ort.	Std. Sp.	Std. Hata	F	p-değ.
Ortalama Vergi Ahlâk Skoru	0-2100	109	3.1165	.96509	.09244	1.551	0.187
	2101-3500	69	3.3348	.93759	.11287		
	3501-5000	122	3.2016	1.01834	.09220		
	5001-10000	52	3.3269	1.05554	.14638		
	10001 +	45	2.9222	1.08897	.16233		

Katılımcıların önceden belirlenmiş yaş gruplarına, medeni hallerine ve aylık gelirlerine göre vergi ahlâk skorlarında istatikselsel olarak anlamlı bir farkın bulunup bulunmadığı her bir grupta için ayrı ayrı tek yönlü Anova modeli ile sınanmış ve elde edilen sonuçlar sırasıyla Tablolarda sunulmuştur. Bu sonuçlara göre bu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 10. Tek Yönlü Anova Modeli (Eğitim Durumu)

	Eğitim Durumu	N	Ort.	Std. Sp.	Std. Hata	F	p-değ.
Ortalama Vergi Ahlâk Skoru	Lise	208	3.0178	1.04983	.07279	5.388	0.001
	Önlisans	95	3.2453	.92089	.09448		
	Lisans	73	3.4630	.88168	.10319		
	Lisansüstü	21	3.6238	1.03485	.22582		

Katılımcıların vergi ahlâk skorları yine tek yönlü ANOVA modelinden faydalanılarak eğitim durumlarına göre incelendiğinde eğitim düzeyi ile vergi ahlâk skoru arasında istatikselsel olarak anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir ($F(3,393) = 5.388, p < 0.01$). Ortaya konulan farklılığın kaynaklarını incelemek üzere sürdürülen Tukey post hoc çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre eğitim durumu lise düzeyinde olan vergi mükelleflerinin ortalama skorlarının (3.018 ± 1.05) lisans ($3.463 \pm 0.882, p = 0.006$) ve lisansüstü ($3.633 \pm 1.035, p = 0.039$) eğitim düzeyine sahip bireyler ile karşılaştırıldığında anlamlı biçimde düşük olduğu gözlenmiştir.

Tablo 11. Tek Yönlü Anova Modeli (Meslek)

	Meslek	N	Ort.	Std. Sp.	Std. Hata	F	p-değ.
Ortalama Vergi Ahlâk Skoru	Tüccar	16	2.9750	1.17615	.29404	4.12	0.003
	Sanayici	19	3.1842	.86362	.19813		
	Esnaf	124	3.0145	1.03497	.09294		
	Serbest meslek	83	3.0205	.94621	.10386		
	İşçi veya memur	155	3.4342	.97224	.07809		

Son olarak çalışmamıza katılım gösteren bireylerin vergi ahlâk skorlarının, içinde buldukları iş koluna göre farklılık gösterdiği istatikselsel olarak gözlenmiştir ($F(4,392) = 4.12, p < 0.01$) ve sonuçlar Tablo 11'de verilmiştir. Mevcut değişkenliğin kaynaklarını incelemek üzere yeniden başvurulan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre işçi ve memur sınıfında çalışanların ortalama vergi ahlâk skoru

(3.4342±0.97224) sırasıyla esnaf (3.0145±1.03497, p=0.004) ve serbest meslek (3.0205 ± 0.94621, p=0.019) kolunda çalışanların ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı ölçüde yüksek çıkmıştır.

5. SONUÇ

Mükelleflerin vergi ahlâk düzeyini ölçmek amacıyla yapılan çalışmamızda Ordu ilinde 397 vergi mükellefine anket uygulaması yapılmıştır. Yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; 3.186 olarak elde edilen genel vergi ahlâkı skoru ortalamanın üzerinde olmakla birlikte düşük bir sonuçtur. Yapılan araştırmanın sonucuna göre, cinsiyet ile vergi ahlâkı arasında istatistiksel olarak anlamsal bir ilişki bulunmaktadır ve kadınların vergi ahlâk skoru erkeklere göre daha fazladır. Katılımcıların, yaş, aylık gelir ve medeni hal durumlarına göre vergi ahlâkı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı gözlenmezken; eğitim durumları ve içinde buldukları iş kolu ile vergi ahlâk skoru arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Vergi ahlâkı, mükelleflerin vergiye ilişkin tutumunu etkileyen soyut bir kavram olduğundan, toplumun vergi ahlâk düzeyini araştırmak ve ölçmek çok önemlidir. Vergi ahlâk düzeyini belirleyen demografik etkenler bulunmaktadır. Vergi ahlâk düzeyini incelemeye yönelik yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalar incelendiğinde, vergi ahlâk skorunun ortalamanın çoğunlukla üstünde çıktığını görmekteyiz. Fakat mükelleflerin vergi ödevlerini yerine getirme konusundaki göstermiş oldukları ahlâki olmayan gerçek düşünce ve davranışlarını ifade etmek istemeyebileceği göz önüne alındığında özellikle araştırmalardan elde edilen ortalamaya yakın skorlar düşük olarak kabul edilebilir. Demografik özellikler ile vergi ahlâk skoru arasında ilişkiyi inceleyen çalışmalara baktığımızda ise çoğunlukla farklı sonuçlar elde edildiği görülmüştür.

Vergi ahlâk düzeyinin artırılması toplumda oluşacak mükellef ve kamu otoriteleri dayanışması ve işbirliği ile istikrarlı adımlar atmakla mümkün olacaktır. Ödedikleri verginin toplumun ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığı konusunda şeffaf olunması, mükelleflerin vergiye yönelik gönülsüz tutumunu değiştirecektir. Bu konuda, mükelleflerin algı, motivasyon ve tutumları incelenmeli ve değerlendirilmelidir. Yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda vergi ahlâk düzeyini artırıcı ve gönüllü vergi ödeme konusunda teşvik edici düzenleme ve politikalar geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aktan, C. C. (2006). Vergi Psikolojisinin Temelleri ve Vergi Ahlâkı. Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi (ss.125-136). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Alm, J. ve Torgler, B. (2005). "Estimating the Determinants of Tax Morale", National Tax Association Papers and Proceedings (Minneapolis:2004), pp.269-274
- Akbulut, E. (2014). Mükelleflerin vergiyi algılama ve tutum analizi: Erzincan örneği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Erzincan Üniversitesi, Erzincan.
- Bilgin, H. K. (2011). Vergi ahlâkının teorik çerçevesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(2), 259-278.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Can, E. ve Duran, İ. (2015). Demografik Faktörlerin Vergi Ahlâkı Üzerindeki Etkisi: İstanbul İli Örneği, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar 2015 Cilt: 52 Sayı: 606, ss.55-71.
- Cuccia, A. D. ve Carnes, G.A. (2001). A Closer Look at the Relation Between Tax Complexity and Tax Equity Perceptions. Journal of Economic Psychology, 22:113-140.
- Çiçek, H. (2006). Psikolojik ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri (İstanbul İli Anket Çalışması). İstanbul: İSMMMO Yayını, No: 65.
- Çiçek H., Karakaş, M. ve Yıldız A., (2008), Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Vergi Yükümlülerinin Vergiyi Algılama ve Tutum Analizi: Bir Alan Araştırması, Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2008/381, Ankara.
- Demir, İ. C.,(2008). Vergi Ahlâkı Ve Belirleyenleri Ege Bölgesi Örneği, (Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Doktora Tezi).
- Dubin, J. A., Graetz, M.J. ve Wilde, L.L. (1990). The Effect of Audit Rates on the Federal Individual Income Tax: 1977-1986. National Tax Journal, 43(4):395- 409.

- Engel, E. M. & Hines, J. R. (1999). Understanding tax evasion Dynamics. Crema Working Paper, 6903, 1-70.
- Ergün, İ. (2016). Vergi Ahlâkı: Uygulamalı Örnek (Tekirdağ Örneği), Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi,
- Fehr, E. & Gächter, S. (1998). Reciprocity and economics: The economic implications of homo reciprocans. *European Economic Review*, 42(3), 845-859.
- Gökbunar, A. R., Selim, S. ve Yanıkkaya, H. (2007). “Türkiye’de Vergi Ahlâkını Belirleyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma”, *Ekonomik Yaklaşım*, c. 18, S. 63, ss.69-94.
- İzgi, K. & Saruç, N. T. (2011). Sosyokültürel faktörlerin vergi ahlâkı üzerindeki etkisi: Üniversite öğrencileri ile yapılan anket çalışması. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(2), 133-142.
- Kaynar Bilgin, H. (2011). “Vergi Ahlâkının Teorik Çerçevesi”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 20, Sayı 2, ss.259-278.
- Muter, N. B., Sakınç S. ve Çelebi, A. K. (1993). “Mükelleflerin Vergi Karşısındaki Tutum ve Davranışları Araştırması”, Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, Manisa, 1993.
- Organ, İ. & Yegen, B. (2013). Vergi bilinci ve vergi ahlâkı oluşumunda muhasebe meslek mensuplarının rolü: Adana örneği. *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, 27(4), 241-271.
- Özgün, Z. Ve Yüksel, C. (2018). Mersin’de Vergi Mükelleflerinin Vergi Algısı, Vergi Bilinci Ve Vergi Ahlâkı Düzeyinin Ölçülmesi, *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-dergi Cilt 1 - Sayı 2*, ss.33-48.
- Torgler, B. (2003). Theory and empirical analysis of tax compliance. Yayınlanmamış doktora tezi, Basel University, Basel
- Torgler, Benno, (2007). *Tax Compliance and Tax Morale A Theoretical and Empirical Analysis*, Edward Elgar Publishing Inc., Massachusetts, USA, 2007.
- Torgler Benno-Schneider Friedrich, (2009). “The Impact of Tax Morale and Institutional Quality on The Shadow Economy”, *Journal of Economic Psychology*, 30.
- Tosuner, M. ve Demir, İ.C. (2008). “Ege Bölgesi’nin Vergi Ahlâk Düzeyi” Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.X ,S II).
- Saruç, Naci Tolga (2015). *Vergi Uyumu:Teori ve Uygulama*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Saruç, N. T. ve SAĞBAŞ, İ. (2003). Vergi Etiğinin Ölçümü: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(1):79-96.
- Yeşilyurt, Ş. (2015). Vergi bilincinin vergi ahlâkı üzerindeki etkisi: Maliye ve ilahiyat bölümü öğrencileri örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(32), 36-56.
- Yeniçeri, H. (2004). *Beyan Esasına Dayanan Vergilerde Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Psikolojik Nedenlerinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma*. 19. Türkiye Maliye Sempozyumu Kitabı (ss. 908-927). Düzenleyen: Uludağ Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü. Antalya. 10-14 Mayıs 2004.